

Nationella prov i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare

Uppföljning kurs B – provversion B18, 2021-2022

Marie Gustavsson & Gustav Wallentin Staaf

Inledning

Nationella prov i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare konstrueras av en grupp vid Institutionen för ämnesdidaktik, Stockholms universitet, hädanefter kallad provgruppen. Syftet med proven är enligt förordning att stödja betygssättningen. De nationella proven kan också bidra till att stärka skolornas kvalitetsarbete genom analyser av provresultaten i relation till uppfyllda betygs- eller bedömningskriterier på skolnivå, huvudmannanivå och på nationell nivå. Det finns inget specificerat datum då de nationella proven ska genomföras eftersom sfi-undervisningen bedrivs under hela året och kurser kan påbörjas och avslutas löpande. De enskilda proven kan således vanligtvis användas under en längre tidsbegränsad period men med ett fast första och ett sista provdatum. Utbildningsanordnarna erbjuder i regel prov kontinuerligt under hela året.

I denna rapport behandlas nationellt prov B18 som användes av utbildningsanordnare från och med den 1 juli 2021 till och med den 31 december 2022. Från och med den 1 januari 2022 gäller en ändrad kursplan för kommunal vuxenutbildning i utbildning i svenska för invandrare, en så kallad ändringsföreskrift (SKOLFS 2021:61), och användningstiden för B18 var således avsevärt kortare än för tidigare provversioner.

Vidare skiljer sig nationellt prov B18 från tidigare provversioner på så sätt att B18 är sammansatt av en kombination av återanvända delprov *Läsa* och delprov *Höra* från två tidigare provversioner, delprov *Höra* från prov B13 och delprov *Läsa* från prov B14. Detta på grund av restriktioner under covid-19-pandemin år 2020 och 2021. Det var då inte möjligt att samla större grupper av elever för att genomföra utprovningar av nya delprov *Läsa* och *Höra*. Dessutom bedrevs undervisningen inom sfi ofta på distans under perioden. Däremot är uppgiften till delprov *Skriva* nykonstruerad och utprovad specifikt för prov B18. Delprov *Tala* innehåller samma uppgift som övriga nationella prov för kurs B som hör till kursplanen SKOLFS 2017:91.

Inledningsvis beskrivs hur konstruktionsprocessen ser ut och provets sammansättning, därefter redogörs för hur insamlingen av resultat och lärarenkäter har gått till. Avslutningsvis redovisas och kommenteras resultat från provversion B18 och i samband med detta görs också jämförelser av resultat över tid.

Konstruktionsprocessen för provet

Det praktiska arbetet med att ta fram ett prov sträcker sig över cirka 12 månader och involverar utöver provgruppen och Skolverket även referenslärare och utprovningsskolor. All konstruktion utgår från testspecifikationer som preciserar innehåll, format och tidsåtgång. Utveckling av ett prov förutsätter att uppgifter granskas och utvärderas kontinuerligt under framtagningsprocessen av personer med relevant utbildning och erfarenhet och därför är referensgrupper knutna till proven. För prov B18 bestod dessa av erfarna lärare och skolledare i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare från olika verksamheter runtom i landet. Referensgruppens uppgift är att i olika skeenden i konstruktionsprocessen granska och utvärdera proven men också att delta i bedömning av elevexempel liksom i processen att fastställa kravgränser för provbetyg.

En viktig del i processen att ta fram nya provversioner är utprovning och samtliga delprov prövas ut i sin helhet enligt samma rutiner som vid genomförande av ordinarie

prov. Utprövningen genomförs för delprov *Höra* och *Läsa* i två omgångar. För prov B18¹ gäller att 40 elever deltog i en första utprövning av delprov *Höra* och 49 elever i en första utprövning av delprov *Läsa*. Efter revidering prövades uppgifterna av ytterligare 179 elever för delprov *Höra* och 243 elever för delprov *Läsa*. Utprövningarna hade en geografisk spridning i landet och eleverna kom huvudsakligen från studieväg 2 (81% för delprov *Höra* och 83% för delprov *Läsa*), men även elever från studieväg 1 deltog. Utprövningar av delprov *Skriva* genomfördes för prov B18 under 2021 på 59 elever från både studieväg 1 och 2.

Utprövningsresultaten för de receptiva delproven *Höra* och *Läsa* bearbetas statistiskt och analyser från den första utprövningen används tillsammans med kvalitativa analyser som stöd i arbetet med att välja, utveckla och bearbeta uppgifter. Analyserna från den större utprövningen används för att fastställa den slutgiltiga sammansättningen av uppgifter som ska ingå i provversionen, vilket görs av provgruppen tillsammans med provansvarig från Skolverket. Samtidigt väljs elevtexter från utprövningen av delprov *Skriva* ut och ett bedörmöte hålls där lärare tillsammans med provgruppen bedömer ett antal texter. Bedömningarna från bedörmötet används för att ta fram kravgränser och benchmarktexter för olika betygsnivåer för delprovet. När samtliga delprov har fastställts och instruktioner för genomförande och övrig information till lärare är färdigskrivna layoutas provet. Därefter genomförs en kravgränssättning av de receptiva delproven och kravgränser fastslås för delproven *Läsa* och *Höra*. För delprov *Tala* finns kommenterade elevlösningar för olika betygsnivåer i bedömningsstödet Samtal på gång.

Provets sammansättning

De nationella proven för sfi prövar fem färdigheter: hörförståelse, läsförståelse, muntlig interaktion och produktion samt skriftlig produktion, uppdelade i fyra delprov. Dessa speglar de fem aspekter som finns beskrivna i kursplanen för vuxenutbildning i svenska för invandrare SKOLFS 2017:91. Då prov B18 utkom var aspekterna formulerade i kunskapskrav för betyg E, C och A².

I prov B18 prövas muntlig interaktion och produktion i en och samma uppgift där eleven ska samtala med läraren/samtalsledaren om välbekanta ämnen. Skriftlig produktion prövas i en uppgift där eleven uppmanas att berätta om sig själv eller om en självupplevd händelse. I proven för kurs B är både läsförståelsen och hörförståelsen fördelade på vardera två provdelar, *Läsa A* och *Läsa B* samt *Höra A* och *Höra B*. Antalet deluppgifter som ingår i prov B18 är 38 för delprov *Läsa* och 26 för delprov *Höra*.

Utgångspunkten för provkonstruktionen är kursplanen för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (SKOLFS, 2017:91) av vilken framgår att utgångspunkten för bedömningen ska vara elevens förmåga att använda det svenska språket på ett begripligt sätt och för olika syften i vardags-, samhälls-, studie- och arbetsliv med en

¹ Delprov *Höra* och delprov *Läsa* prövades ut under våren respektive hösten 2018.

² Från och med 1 januari 2022 har kursplanen och grundföreskriften (SKOLFS 2017:91) ändrats och fått en förenklad betygsskala med betygen Godkänt och Icke Godkänt. Denna ändring regleras i ändringsföreskriften SKOLFS (2021:61).

given progression mellan kurserna. Det innebär att på kurs B förväntas eleven kunna hantera ett enkelt språk i vardagliga situationer medan eleven på kurs D förväntas hantera ett mer komplext språk inom fler domäner. Kursplanen bygger på en kommunikativ, funktionell, syn på språk vilket innebär att man utgår från att all språkanvändning sker i ett visst syfte och i en viss social kontext (Ahlgren m.fl. 2016). För att kunna göra relevanta och adekvata språkliga val i förhållande till olika sociala och kommunikativa situationer behöver språkanvändaren ha kunskap om såväl det språkliga systemet som kunskap om hur systemet används. Föresatsen är att provuppgifterna ska vara så autentiska som möjligt, det vill säga att de ska vara utformade så att de liknar uppgifter som var och en kan ställas inför i sitt dagliga liv.

I delprov *Tala* prövas muntlig interaktion och produktion vilket för kurs B avser förmågan att med stöd och med ett enkelt språk samt med hjälp av gester, tala och samtala om välbekanta ämnen som eleven kan möta i vanliga situationer i vardagslivet. Vidare prövas förmågan att delta i samtal med en samtalsledare och med stöd berätta samt ställa och besvara frågor om exempelvis skola, arbete, boende, familj/vänner och intressen/vardagssysslor.

I delprov *Skriva* prövas skriftlig produktion vilket för kurs B avser förmågan att skriva enkla texter för att kommunicera i vanliga situationer som eleven kan ställas inför i vardagslivet. Vidare prövas förmågan att skriva enkla och begripliga korta texter för att berätta om sig själv samt beskriva upplevda händelser. De ämnen eleven förväntas klara av att skriva om rör vanliga situationer i elevens vardagsliv, exempelvis skola, arbete, boende, familj/vänner, intressen/vardagssysslor.

I delprov *Höra* prövas för kurs B förmågan att kunna uppfatta konkret och tydligt uttryckt information och visa sin förståelse genom att svara på frågor om datum, tider, platser, personer, aktiviteter och priser, till exempel när eller var något sker, hur något ska göras eller vad någon gör. Vidare prövas förmågan att kunna uppfatta ett mer övergripande innehåll i talade texter där sambanden framgår tydligt och där nyckelord och fraser återfinns i närliggande delar av texten. Eleven visar då sin förståelse genom att till exempel svara på frågor om vad någon vill eller tycker, vad ett nyhetsinslag handlar om eller vad personerna i ett samtal kommer överens om. I delprov *Höra* förekommer en variation av korta och enkla, det vill säga tydliga och anpassade, talade texter om välbekanta ämnen som eleven kan möta i vanliga situationer i vardagslivet. Det kan till exempel vara uttalanden där någon berättar om sig själv eller om ett vardagligt ämne. Det kan vidare röra sig om samtal mellan två för varandra bekanta eller obekanta personer. Andra talade texter kan exempelvis vara nyheter, allmänna och personliga meddelanden och instruktioner.

I delprov *Läsa* prövas för kurs B förmågan att kunna uppfatta konkret och tydligt uttryckt information och visa sin förståelse genom att svara på frågor om datum, tider, platser, personer, aktiviteter och priser, till exempel när eller var något sker, hur något ska göras eller vad någon gör. Vidare prövas förmågan att kunna uppfatta ett mer övergripande innehåll i texter där sambanden framgår tydligt och där nyckelord och nyckelfraser återfinns i närliggande delar av texten. Eleven visar då sin förståelse genom att till exempel svara på frågor om vad någon vill eller tycker, vad någon gör eller ska göra, och i enstaka fall även varför någon gör något. Eleven visar även sin förståelse genom att para ihop en bild med ett kortare textstycke. I delprov *Läsa* förekommer en variation av enkla, det vill säga korta och anpassade, texter om välbekanta ämnen som

eleven kan möta i vanliga situationer i vardagslivet. Det kan vara texter som innehåller information och instruktioner, till exempel meddelanden, annonser, reklam, tabeller eller scheman. Det kan vidare röra sig om berättande och beskrivande texter, till exempel kortare tidningsartiklar, personliga uttalanden samt mejl och sms.

Insamling

För att kunna följa upp elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven i svensk skola, för forskning och för utveckling av de nationella proven, samlas provresultat in från genomförda nationella prov. Lärare skickar in provresultat för två insamlingar. Den ena insamlingen gäller rapportering av delprovresultat och provbetyg för samtliga elever i alla skolor. Insamlingen är en del av Sveriges officiella statistik och görs av Statistiska centralbyrån (SCB). Uppgifterna lämnas in till SCB från huvudmännen eller direkt från skolenheterna.

Den andra insamlingen görs för att provgruppen ska ha möjlighet att analysera och vidareutveckla proven. Anordnare ombeds därför att skicka in genomförda prov från var femte elev samt lärarenkäter tillsammans med berörda elevers bakgrundsuppgifter direkt till provkonstruktören. I samband med denna insamling ombeds lärare även att fylla i en enkät där de får utvärdera det genomförda provet. I enkäterna får lärarna svara på frågor om innehåll, svårighetsgrad, tid för genomförande, i hur hög grad bedömningsprotokoll och elevexempel har fungerat som stöd vid bedömning och hur lärarna på den aktuella skolan organiserar bedömning och sambedömning.

Insamlingen av resultat och enkäter pågår under en ettårsperiod från och med första provdatum. På grund av provets korta användningstid har även insamlingstiden för B18 har varit kortare och har sträckt sig från 1 juli 2021 till 28 februari 2022.

Provresultat med kommentarer

Elever som genomfört proven för kurs B i relation till utbildningsbakgrund

Kurs B kan vara både nybörjarkurs på studieväg 2 och fortsättningskurs på studieväg 1. Utformningen av dessa kurser kan se olika ut men mål och kunskapskrav är desamma

Tabell 1. Andel elever som genomfört de nationella proven B6–B18 på riksnivå 2015–2021 i procent kategoriserat efter skolbakgrund (Skolverket 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2021)

	NP 6	NP7	NP8	NP9	NP10	NP11	NP12	NP13	NP14	NP15	NP16	NP17	NP18
	2015	2015	2016	2016	2016	2017	2018	2018	2019	2019	ht 2021	ht 2021	ht 2021
0–3 år	7,4	7,9	6,7	6,1	7,3	5,4	7,8	7,0	11,7	9,2	15,3	9,7	6,5
4–6 år	10,2	11,5	10,5	9,7	10,7	10,4	11,9	12,3	12,8	12,7	12,2	11,3	9,3
7–9 år	23,3	22,3	25,7	23,3	26,9	25,8	25,0	27,0	24,4	23,4	22,8	18,4	20,6
10–12 år	34,0	33,3	30,0	33,5	31,9	31,1	32,7	29,4	28,1	26,9	25,1	32,1	22,9
13 år +	20,7	19,1	20,7	20,3	17,6	19,1	16,0	18,0	14,4	19,2	12,4	12,6	8,4
Okänd	4,3	5,9	5,9	7,1	5,6	8,2	6,6	6,3	8,5	8,7	12,2	15,9	32,3
n	4733	2181	1959	4910	4692	1963	3073	1191	2165	762	634	495	388

n = antal prov i urvalet från den nationella statistiken för respektive prov för angivet år

Tabell 1 visar andelen elever som har genomfört de nationella proven B6–B18 på riksnivå 2015–2021 kategoriserat efter skolbakgrund. Tabellen visar även det totala antalet elever som har genomfört respektive provversion under angivet år eller termin. Notera att endast resultat från ett år redovisas för varje provversion samtidigt som användningstiden för en provversion som regel sträcker sig över flera år. Således redovisas endast ett urval av resultaten på riksnivå för respektive provversion.

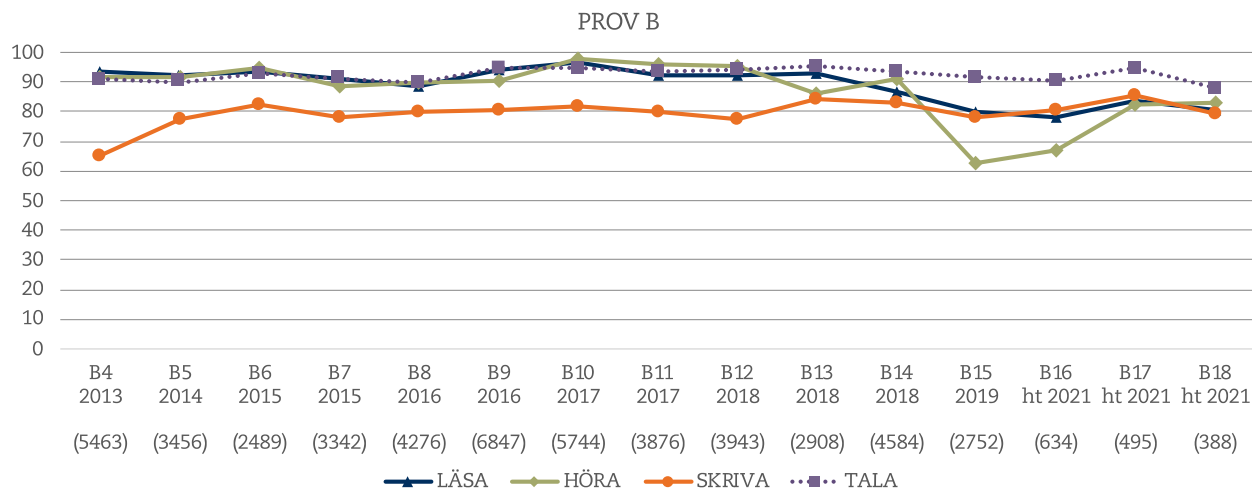
Då proven delvis var inställda under 2020 och 2021 för NP 16 och NP 17 finns endast data från höstterminen 2021 för dessa provversioner. Av samma skäl finns endast underlag för provversion 18 från höstterminen 2021.

Enligt kursplanen vänder sig kurs B till elever med kort utbildningsbakgrund. Trots detta kan det konstateras att andelen elever med 13 eller fler års utbildning är relativt hög bland elever som genomfört ett nationellt prov för kurs B fram till och med prov B 15. I provversionerna därefter minskar elevgruppen med högst utbildningsbakgrund något, samtidigt som andelen med *okänd* studiebakgrund ökar. För prov B18 är andelen i kategorin *okänd* avsevärt högre än tidigare.

Resultat på nationell nivå

I detta avsnitt redovisas delprovsresultat för prov B18 i SCB:s insamling på nationell nivå.

Diagram 1 – Andel godkända elever per delprov, inom parentes antal prov i urvalet från den nationella statistiken för angivet år

Diagrammet ovan visar andelen godkända elever på riksnivå per delprov, provversion och år. På grund av Covid 19-pandemin och de restriktioner som då gällde i samhället finns resultat för prov B16, B17 och B18 endast från hösten 2021. Det rör sig därför om ett begränsat urval som är betydligt mindre än för tidigare provversioner. Resultaten för provversionerna B16, B17 och B18 bör därför tolkas med försiktighet.

Av diagrammet framgår att resultaten för delprov *Tala* varit relativt stabila över tid, med en andel godkända resultat omkring 90 procent.

Delprov *Skriva* har över åren haft den lägsta andelen godkända resultat jämfört med de andra delproven. Resultaten för *Skriva* ökade från strax under 70 procent för B4, 2013 för att därefter ligga stabilt på en nivå runt 80 procent.

Resultaten för delprov *Läsa* och *Höra* har varierat något över tid. Andelen godkända resultat för delprov *Läsa* har haft en svagt nedåtgående trend från prov B13 och framåt, med en minskning från drygt 90 procent godkända resultat fram till och med prov B13, till en nivå omkring 80 procent för prov B15 och framåt.

Resultaten för *Höra* har varit stabilt runt 90 procent fram till prov B15. I prov B15 sjönk andelen godkända resultat sjönk markant, till dryga 60 procent³. Därefter har resultaten vänt uppåt, för att sedan ligga runt 80 procent för både B17 och B18.

Då delprov *Höra* i B18 innehåller samma uppgifter som i prov B13, är en jämförelse av andel godkända resultat på delprovet i de två provversionerna värt att titta på. Detsamma gäller för delprov *Läsa* i B18 och delprov *Läsa* i B14, som även de har samma innehåll. Av diagrammet kan man se att andel godkända resultat för respektive jämförbara delproven ligger på ungefär samma nivå i de provversionerna.

Resultat på nationell nivå utifrån utbildningsbakgrund

På grund av det begränsade urvalet för B18 är det inte möjligt att redovisa resultat utifrån utbildningsbakgrund. Detta då det för flera av utbildningskategorierna är för få elever för att en jämförelse av resultat ska kunna göras. Tidigare uppföljningsrapporter har dock visat ett samband mellan utbildningsbakgrund och resultat på delproven. Det gäller framförallt delprov *Läsa* och delprov *Skriva* där andelen elever med ett godkänt resultat är högre för elever med en utbildningsbakgrund på tio år eller mer än för elever med kortare studiebakgrund. Samma samband tenderar att finnas för resultat på delprov *Höra*, men det är mindre framträdande där. För delprov *Tala* brukar skillnaderna utifrån utbildningsbakgrund vara mycket små.

Provgruppens insamling av prov och enkätresultat med kommentarer

Som nämnts ovan samlar provgruppen in ett urval genomförda prov för att kunna utvärdera och utveckla proven. Insamlingen gör det möjligt för provgruppen att följa upp resultat på uppgiftsnivå och på så sätt kunna analysera avvikelser eller trender för proven. För prov B18 har dock endast 16 prov skickats in till konstruktören. Det låga antalet inskickade prov, som delvis kan tänkas bero på Covid 19-pandemin, medför att ingen analys kan göras på uppgiftsnivå.

Enkätresultat med kommentarer

För prov B18 har 12 svar inkommit på den digitala lärarenkäten. Provgruppen vill rikta ett stort tack till de få lärare som svarat på enkäten, men det låga antalet svar gör att det är svårt att mer detaljerat analysera svaren. Av de 12 svar som inkommit framgår ändå att majoriteten anser att prov B18 som helhet är ett stöd för betygssättning på kursen

³ Resultatet för B15 berodde på ett ovanligt svårt hörförståelseprov, vilket har redogjorts för i Resultatrapport nationella prov svenska för invandrare kurs B 2020.

och att man har hjälp av de bedömda elevlösningarna med tillhörande kommentarer för de produktiva delproven. Vidare anser merparten att elevernas resultat på delproven i hög eller ganska hög grad ligger i linje med elevernas prestationer på kursen. Man anser också att gränsen för godkänt på delproven ligger på en lagom nivå.

Avslutning

Sammanfattningsvis ligger resultaten för prov B18 på nationell nivå i linje med resultaten för tidigare provversioner, detta trots att provet genomfördes i nära anslutning till Covid 19-pandemin och de restriktioner som då gällde. Det är dock viktigt att tolka resultaten med försiktighet. Detta då resultaten för B18 är baserade på mindre omfattande data än för tidigare provversioner, speciellt jämfört med versionerna innan Covid 19-pandemin.

Av de få svar i lärarenkäten som skickats in till provgruppen framgår att lärarna har haft stöd av proven vid bedömning och betygssättning, samt att elevernas resultat oftast ligger i linje med hur de presterat tidigare på kursen. Både antalet inskickade prov och lärarenkäter till provgruppen är dock fortsatt mycket lågt.

Provgruppen vill rikta ett tack till de lärare som svarat på enkäten. Med undantag för en ökning med några få lärarenkäter för B18 jämfört med B16 och B17 är dock trenden att antalet inskickade enkäter och prov blir färre för varje ny uppföljningsperiod. Denna utveckling riskerar att få en negativ inverkan på provgruppens möjlighet att följa upp och analysera resultat på uppgiftsnivå, vilket är av stor vikt för att kunna säkra kvaliteten hos provet och följa upp avvikelser i resultat på nationell nivå. Det gör det också svårt för provgruppen att på ett systematiskt sätt följa upp lärares åsikter om och uppfattningar av provet.